

BÉRCES VIKTOR¹

A garázda jellegű elkövetés dogmatikai problémái

A garázdaság bűncselekménye a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) köznyugalom elleni bűncselekményei közé tartozik (Btk. XXXII. Fejezet 339. §). E deliktum funkciója, hogy – az erőszakos jelleg folytán – a köznyugalom megzavarására alkalmas magatartásokkal szemben büntetőjogi védelmet biztosítson akkor, amikor e magatartások más, specifikus jogi tárgyat támadó és egyúttal súlyosabb bűncselekményt nem valósítanak meg.

A garázdaság elkövetője egyértelműen és nyíltan helyezkedik szembe a társadalom életét meghatározó szabályokkal. E körülményre a jogalkotó a kihívó közösségellenesség fogalmával utal, amely nem más, mint a közösségi együttélés szabályaival való gátlástalan szembeszegülés.² Megjegyzem, általánosságban minden bűncselekményre a közösségi elvárásokkal való szembefordulás jellemző. Ehhez képest azonban a garázdaság törvényi tényállása többet, nevezetesen az elkövetés kihívó közösségellenességét kívánja meg. Mindez azt jelenti, hogy a tényállászerű elkövetési magatartás a környezetre gyakorolt hatása révén közvetlenül és durván sérti vagy sértheti a közösség nyugalomát, miközben a garázda magatartást tanúsító elkövető felismeri, hogy magatartása a közösség nyugalomának megzavarására alkalmas, és tettét e közösségi érdek leplezetlen semmibevételével hajtja végre.³

Tárgyi oldalon a garázdaság megvalósulásának három feltétele van: az elkövetési magatartás kihívó közösségellenessége, erőszakos jellege, valamint annak másokban megbotránkozás vagy riadalom keltésére való alkalmassága, mely feltételek egyikének a hiánya esetében bűncselekmény nem jön létre.⁴

Az államszocialista rendszerek megszűnése nem járt a garázdaság – korábban oly népszerű és gyakran alkalmazott – törvényi tényállásának eltörlésével. „Úgy tűnik, több helyen nem [...] az érezhető szovjet ráhatás [...] volt az elsődlegesen irányadó szempont az új demokráciák számára, hanem inkább a hosszú évtizedek alatt történő megszokás és a tényállás jogalkalmazók számára kedvező lehetőséget biztosító rugalmas keretei.”⁵ Ennek alapján Magyarországon, Bulgáriában, vala-

mint Romániában teljesen változatlan szövegezéssel maradt hatályban e bűncselekmény.

Ami a nyugati típusú polgári demokráciákat illeti, az új büntető kódexek továbbra is tág keretek között, határozatlan fogalmakkal operálva szankcionálják a garázda jellegű cselekményeket. Ezen államokban a csekélyebb súlyú cselekményeket jellemzően kihágási, illetőleg szabálysértési eljárás alá vonják, míg a bűncselekményi kategóriát igyekeznek egzaktabb normákkal szabályozni. Így például több állam esetében kifejezett

(konjunktív) feltétel az erőszakos és a többes, csoportos elkövetés (Németország, Kalifornia). Sok esetben jellemző a lehetséges elkövetési helyszínek, alkalmak kazuisztikus felsorolása is (például Hollandia, Finnország, Svédország esetében).⁶

A hazai hatályos szabályozás alapján a bűncselekmény jogi tárgya a köznyugalomhoz fűződő társadalmi érdek, elkövetési tárgya az elkövető vagy más tulajdonában álló dolog lehet. Tekintettel arra, hogy e törvényi tényállás nem a tulajdoni viszonyokat védi, a garázdaság megállapítása szempontjából a tulajdonviszonyok közömbösek. A bűncselekmény passzív alanya bármely élő természetes személy lehet és a deliktum az aktív, erőszakos magatartás tanúsításával befejezetté válik. A bűncselekmény alanya tettesként bárki lehet, társtettség, felbujtás, bűnsegély pedig az általános szabályok szerint lehetséges. Nem tekinthető pszichikai bűnsegédnek azonban az, aki a tettes közösségellenes erőszakos magatartásánál jelen van, de előzetesen nem is tudhatott a tettes ilyen tevékenységéről.⁷

A bűncselekmény kizárólag szándékosan követhető el, az elkövetőnek tehát tisztában kell lennie azzal, hogy cselekménye kihívóan közösségellenes, ezért alkalmas mások megbotránkozásának vagy riadalmának előidézésére. A szándék formája egyenes és eshetőleges is lehet. Az, hogy a megbotránkoztató módon elkövetett tettegességnek esetleg személyes indítéka is van, önmagában nem zárja ki a garázdaság megállapítását.⁸

A garázdaságnak a köznyugalom megzavaró jellege teszi indokolttá, hogy az elkövetőt egy vagy több településről, illetőleg a település vagy az ország meghatározott részéből távol tartsák, ezért a törvény akként rendelkezik, hogy e bűncselekmény esetében kitiltásnak is helye van.⁹

A garázdaság szabálysértési alakzatát az valósítja meg, aki olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen.¹⁰ Az elhatárolás alapját tehát a magatartás erőszakos jellege, avagy annak hiánya képezi. Ezért, ha a fellobbantott

JaDoX_Portlets/documents/document_5686_section_1435.pdf (Letöltés ideje: 2024.03.02.).

⁶ NAGY: i. m., 82.

⁷ BH 1998.368.

⁸ BELOVICS ÉRVIN – MOLNÁR GÁBOR – SINKU PÁL: *Büntetőjog II. Különös Rész*. HVG-ORAC, Budapest, 2013. 548.

⁹ Btk. 341. §.

¹⁰ Szabs. tv. 170. §.

¹ PhD, egyetemi docens, kúriai főtanácsadó, berces.viktor@jak.ppk.hu

² BH 2007.283.I.

³ Kúria, Bfv.III.102/2014/6.

⁴ BH 1998.471.

⁵ NAGY László Tibor: *A garázda jellegű bűnözés büntetőjogi és kriminológiai aspektusai*. Miskolc, PhD-értekezés, 2009. 80. <http://193.6.1.94:9080/>

petárda sem dologra, sem személyre közvetlen hatást nem fejt ki – erőszakos magatartás hiánya miatt –, csak szabálysértés állapítható meg.¹¹

1. A kihívóan közösségellenes magatartás bírói értelmezése

A bűncselekmény elkövetési magatartása a kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartás tanúsítása. Mivel minden bűncselekmény közösségellenes, emiatt a jogalkotó a „kihívó” jelző használatával kívánta kifejezésre juttatni e bűncselekmény azon sajátosságát, hogy azt a társadalmi együttélés szabályainak nyílt, tudatos, egyértelmű semmibevétele jellemzi.¹² Kihívó közösségellenesség hiányában nem valósítja meg a garázdaságot az, aki a köszönését nem fogadó sértettet arcul üti.¹³

A kihívó közösségellenesség absztrakt meghatározása a bírói gyakorlat szerint úgy adható meg, hogy az a társadalmi együttélési szabályokkal nyíltan szembehelyezkedő, provokatív, kötekedő, öntörvényű magatartás, amellyel az elkövető a közösségi együttélési szabályok leplezetlen, gátlástalan, nyílt semmibevételtét fejezi ki. Ezzel együtt is, e meglehetősen határozatlan tényállási elem értelmezése időről időre problémát okoz a bírói gyakorlat számára, és ellentmondó ítéletekhez vezet.¹⁴

Szemelvények a bírói gyakorlatból:

a) A Kúria megállapította, hogy a nem nyilvános helyen, zárt lépcsőház folyosóján kialakult, tettelegességgel fajult vita esetén nem lehet szó a köznyugalom megzavarásáról, így a garázdaság vétségének egyik tényállási eleme, a kihívóan közösségellenes magatartás hiányzik.

E döntés előzménye, hogy az elsőfokú bíróság a 2016. augusztus 22. napján jogerőre emelkedett végzésével a II. rendű terhelten szemben társtettesként elkövetett garázdaság vétsége miatt 6 hónap börtönbüntetést szabott ki, melynek végrehajtását 1 évi próbaidőre felfüggesztette.

A jogerős ügydöntő határozat ellen a Legfőbb Ügyészség nyújtott be felülvizsgálati indítványt a II. rendű terhelten javára az 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: korábbi Be.) 416. § (1) bekezdés a) pontjában írt okból. Indokai szerint az eljáró bíróság büntethetőséget kizáró ok – jogos védelem – figyelmen kívül hagyásával állapította meg a II. rendű terhelten büntetőjogi felelősségét garázdaság vétségében. Kifejtette, hogy a II. rendű terhelten az I. rendű terhelten folytatott verbális összetűzést követően reálisan tarthatott a vele szemben kést rántó I. rendű terhelten támadásától, ezért nem lépett a jogtalanság talajára, amikor az I. rendű terhelten magatartására azzal reagált, hogy feléje lépett és nekilökte az ajtónak. A kést a kezében tartó I. rendű terhelten szemben a II. rendű terhelten elhárító magatartása pusztán kézzel valósult meg, a másik személy egy alkalommal történő meglökéséből állt. Ekként a II. rendű terhelten cselekménye a szükségesség mértékét nem lépte túl. Erre tekintettel indítványozta, hogy a Kúria a végzést változtassa

meg és a II. rendű terhelten az ellene garázdaság vétsége miatt emelt vád alól mentse fel.

A felülvizsgálati indítvány – eltérő jogi indokok alapján – alapos. Az ügyészi indítvány a Btk. 22. §-ában írt büntethetőséget kizáró ok figyelmen kívül hagyása miatt – jogos védelmi helyzet fennállása – terjesztette elő a II. rendű terhelten javára a felülvizsgálati indítványát. A büntethetőséget kizáró ok vizsgálatát azonban megelőzi a tényállásszerűség vizsgálata. Ekként a Kúria elsőként a felülvizsgálatban irányadó jogerős tényállás alapulvételével azt vizsgálta, hogy a felrótt garázdaság vétségének törvényi tényállási elemei maradéktalanul megvalósultak-e.

A jogerős tényállás lényege szerint az I. rendű és a II. rendű terhelten egy társasházi lakás előtt a lépcsőházban találkoztak össze, majd előzetes szóváltást követően az I. rendű terhelten a nála lévő zsebkést elővette és azzal fenyegetőzött. Ezt követően a II. rendű terhelten közelebb lépett az I. rendű terheltenhez és nekilökte a lépcsőház ajtajának, majd kirohantak az utcára, a II. rendű terhelten pedig értesítette a rendőrséget.

A Btk. 339. § (1) bekezdése szerint a garázdaság vétségét az követi el, aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen (és súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg). A bűncselekmény egyes tényállási elemei – a bűncselekmény megvalósulásának konjunktív feltételei – a kihívó közösségellenesség, az erőszakos elkövetés és a mások megbotránkoztatására, riadalmokeltésére való alkalmasság.

Jelen esetben a terhelten személyes indítékból kiinduló erőszakos magatartása egy zárt lépcsőházban, lépcsőházi folyosón kialakult vita során fajult tettelegességgel, amely azonban az elkövetés helyszínét figyelembe véve, a köznyugalom (akár a ház közösségének) megzavarására nem volt alkalmas. A garázdaság bűncselekménye és a garázda jellegű magatartások elhatárolásánál elengedhetetlen a kihívó közösségellenesség fogalmának megfelelő, az elkövetés körülményeit, térbeli és időbeli meghatározottságát maradéktalanul figyelembe vevő, nem kiterjesztő értelmezése.

Kihívó közösségellenesség hiányában a garázdaság vétsége nem valósult meg, ezért a Kúria a büntethetőséget kizáró ok, a jogos védelem vizsgálatába nem bocsátkozott, és a II. rendű terhelten, mivel cselekménye nem bűncselekmény, felmentette az ellene emelt vád alól.¹⁵

b) Egy másik ügyben a Kúria a védő felülvizsgálati indítványát elbírálva bűncselekmény hiányában felmentette a garázdaság vétsége miatt ellene emelt vád alól azt az operatort, aki 2015. szeptember 8-án Röske külterületén a szerb–magyar határszakasz közelében a tömeges bevándorlásról tudósításakor a rendőri intézkedés előtt elfutó több száz migráns rohama közben – miután egyikük őt megtaszította – két főt lábon rúgott, egyet pedig megkísérelt.

A legfőbb bírói fórum szerint az első és másodfokon eljáró bíróságok megsértették a büntető anyagi jog szabályait, amikor a terhelten bűnfelelősségét megállapították, és vele szemben intézkedést (próbára bocsátást) alkalmaztak. A megvádolt

11 BH 1994.646.

12 BH 2007.283.

13 BH 2007.110.

14 SZOMORA Zsolt: Adalékok a kihívóan közösségellenes magatartás értelmezéséhez a garázdaság bűncselekményi tényállásában. *Magyar Jog*, 2023/11. 673.

15 Bfv.III.630/2018. <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/kihivokozossegellenesség-hianyaban-garazdasag-nem-valosulhat-meg> (2024.03.01.).

operatőr cselekménye – kihívó közösségellenesség hiányában – nem valósította meg a garázdaság vétségét, ám olyan jogtalan, erkölcsileg is helyteleníthető és törvény által szankcionált magatartás volt, amely a rendzavarás szabálysértési tényállását merítette ki. A szabálysértés azonban már elévült, ezért az eljárást meg kellett szüntetni.

A Kúria a védő okfejtésével szemben a jogos védelem – mint büntethetőségi akadály – megállapíthatóságára nem látott okot, és döntését arra alapozta, hogy nem a terhelt magatartása sértette helyben a közösség nyugalma, hanem a több száz bevándorló rendőri intézkedéssel szembeszegülő, káoszt előidéző rohama. Amikor a terhelt ebbe a mások által megzavart közállapotba beavatkozott, nem vált előidézőjévé a zűrzavar, helytelen reakciójával az események sorából nem tűnt ki, nem volt kihívó.

Az ítélezési gyakorlat következetes abban, hogy kihívó közösségellenesség hiányában az erőszakos és megbotránkozás vagy riadalomkeltésre alkalmas magatartás sem valósítja meg a garázdaság bűncselekményi alakzatát. Ez történt ebben az esetben is. Az eseményről média által utólag történő tudósítások, interpretációk és kommentárok folytán bekövetkező megbotránkozás vagy elítélő vélemény nyilvánítás nem része a vád tárgyává tett cselekmény elkövetésének, így büntetőjogi értékelésének sem. Az utólagos hírverés által előidézhető hangulati hatások az ítélezésen kívüli, bíróság által nem értékelhető következmények.¹⁶

c) A Kúria a Bfv.II.711/2022/8. számú ügyben az alábbi megállapításokat tette: nem kihívóan közösségellenes az az erőszakos magatartás, amelyben nem a közösségi együttélés szabályainak nyíltzini semmibevétele tükröződik. A kapcsolattartási jog gyakorlását, a terhelt szabad cselekvését gátló korlátok leküzdése – ha az kizárólag a passzív alany személyében jelentkező fizikai akadály kiküszöbölését szolgálja és a terhelt törvényes jogait korlátozó magatartással arányos – nem a közösségi együttélés jogi normában foglalt írott és íratlan szabályainak leplezetlen semmibevételt jelenti, ekként a garázdaság törvényi tényállását nem meríti ki.

A felülvizsgálati eljárást megelőző történeti tényállás lényege a következő: a terhelt és felesége házasságának felbontásakor a bíróság a kiskorú gyermekeket az anyánál helyezte el azzal, hogy a terheltet továbbra is feljogosította a gyermekekkel való folyamatos kapcsolattartásra. Annak ellenére, hogy a terhelt a vádbeli napon e jogát gyakorolhatta volna, nem volt hajlandó gyermekeit elvinni egy jégkorongmérkőzésre. Mikor értesült arról, hogy ezt az anya megtette helyette, gépkocsijával a jégpályához ment, ahol az öltöző kijáratánál a jégkorongcsapatban részt vevő kiskorú gyermeke előtt hangos szóváltásba került volt feleségével, illetve annak házastársával. Abból a célból, hogy a kiskorú gyermekeket magával vigye, a terhelt a gyermekeket maga mellé vette, és őket jobb karjuknál fogva a gépkocsijához kísértte, ahol az egyik gyermeket az autóba ültette, azonban a gyermek a gépkocsi ellenkező oldalán kiszállt és elfutott. Ezt megelőzően a másik gyermek kikapta a jobb karját a terhelt szorításából és elszaladt. A terhelt cselekményét látva az anya új házastársa a terhelt autója elé állt, hogy meg-

akadályozza a gyermek autóba ültetését, és telefonon felhívta a segélyhívót. A terhelt a pulóverénél fogva megragadta őt és erőteljes mozdulattal elrántotta a személygépkocsi ajtajától.

A jogerős ítéleti tényállás azt a magatartást minősítette garázdaságnak, amikor a terhelt a pulóverénél fogva megragadta a másik férfit és erőteljes mozdulattal elrántotta a kocsijától. A Kúria a magatartás konjunktív törvényi ismérveit vizsgálva megállapította, hogy a lökdösődéssel, rángatással való elkövetés tényállásszerű erőszakos magatartás. A Btk. 459. § (1) bekezdés 4. pontjában foglalt értelmező rendelkezés szerint ugyanis erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás, még akkor is, ha az egyébként nem alkalmas testi sérülés okozására. A vádlott cselekménye ennek a törvényi kritériumnak egyértelműen megfelelt. A felülvizsgálati ítélet azt is rögzíti, hogy a közterületen, számos jelenlévő által észlelt erőszakos magatartás egyúttal megbotránkozás vagy riadalom kiváltására is alkalmas volt.

A Kúria e két tényállási elem megállapítását követően a harmadik elemet, a kihívó közösségellenesség fennállását elemezte. Indokolásában rámutatott, hogy a kihívóan közösségellenes magatartás – környezetre gyakorolt hatása révén – közvetlenül és durván sérti vagy sértheti a közösség nyugalma, miközben a garázda magatartást tanúsító elkövető felismeri, hogy magatartása a közösség nyugalma megzavarására alkalmas, és tettét e közösségi érdek leplezetlen semmibevétellel hajtja végre. Ugyanakkor nem tekinthető ilyennek, ha valaki az ellene irányuló jogtalan támadás elhárítása érdekében lép fel erőszakkal, azaz jogos védelmi helyzetben van.

A jogos védelem kérdését a végzés azért is vizsgálta, mert maga a terhelt is jogos védelmi helyzet fennállására hivatkozott. A büntethetőséget kizáró ok felhívására csak a terhelt vagy más személy javai vagy a közérdek ellen intézett, vagy ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges cselekmény esetén nyílik törvényi lehetőség. A kocsiját elé álló passzív alany sem a terhelt, sem a gyermekei testére ható, illetve arra irányított erőt nem fejtett ki, és az ilyen erőhatás gyakorlásának a közvetlen veszélye sem állt be. Ugyancsak nem állt fenn a terhelt tulajdonában álló vagyontárgy sérelmének még a távoli lehetősége sem. A terhelt jogos magánérdekének a teljesülése pedig a közérdek fogalmakörén eleve kívül esik. Ilyen körülmények között a Kúria kizárta a jogos védelmi helyzet megállapíthatóságát a terhelt javára.

Ugyanakkor a felülvizsgálati határozat azt is vizsgálta, hogy a terhelt magatartásában a kihívó közösségellenesség, azaz a közösségi együttélés szabályainak nyíltzini semmibevétele tükröződik-e. Bár a passzív alany testi épség vagy javak ellen irányuló támadást nem intézett a terhelt felé, illetve ilyen támadás távoli veszélye sem fenyegetett, mindazonáltal fellépése jogellenes fizikai korlátokat állított a terhelt jogszerű cselekvése, az őt – éppen a közösségi együttélés előre lefektetett szabályai alapján – megillető jogainak gyakorlása elé. A terheltnek a passzív alany magatartására adott reakcióként tanúsított erőszakos magatartása egymozzanatú, célirányos és a törvényes jogainak gyakorlását korlátozó magatartással arányos volt, amely az elhárítás szükséges mértékét nem lépte túl, így sérülést nem okozott és a tényállásban rögzített tények alapulvételével sérülés előidézésre eleve alkalmatlan volt. A kapcsolattartási jog gyakorlását, a terhelt szabad cselekvését gátló korlátok leküzdése pedig – az erőszakos magatartás imént számba

¹⁶ Bfv.III.796/2018. <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/megvadolt-operator-cselekménye-nem-valositotta-meg-garazdasag-vetsseget> (2024.03.01.).

vett jellemzői mellett – nem a közösségi együttélés jogi normába foglalt írott és íratlan szabályainak leplezetlen semmibe vételét jelenti.¹⁷

d) A Kúria a Bfv.II.820/2022/6. számú határozatában megállapította, hogy az egymozzanatos, a közterületről potenciálisan látható, de kifejezett előzetes figyelemfelhívás hiányában korlátozottan észlelhető helyszínen (a gépkocsi utasterében) végbemenő erőszakos terhelti magatartás a közösségi elvárásokkal ugyan szembe fordul, de kihívónak nem tekinthető, ekként garázdaságot nem valósít meg.

E döntés előzménye, hogy a járásbíróság a 2022. február 2-án kihirdetett ítéletével a terhelte garázdaság és testi sértés vétsége miatt pénzbüntetésre ítélte. A terhelte és a védő által bejelentett fellebbezés folytán eljáró törvényszék mint másodfokú bíróság a 2022. május 6-án meghozott végzésével a járásbíróság ítéletét helybenhagyta.

A jogerős ítéletben megállapított tényállás szerint a terhelte és felesége, B.-né K. E. tanú házassága a 2020-as évben megromlott, ekkor B.-né K. E. tanú élettársi kapcsolatot létesített K. I. sértettel. 2020. június 19-én 10 óra 30 perc körüli – pontosabban meg nem határozható – időpontban K. I. sértett személygépjárművel az „X” utcán közlekedett, amikor találkozott az úttesten épp gyalogosan átkelő terheltevel. A terhelte kézmozdulatot tett felé, majd beült az úttest szélén parkoló Škoda Fabia típusú gépjárművébe, és a sértett után hajtott. Ezt követően a sértett bekanyarodott az „Y” utcára és megállt az autójával. Mikor a terhelte is odaért az autójával, megállt a sértett mögött, majd kiszállt és a sértett gépjárművéhez ment. A sértett a gépjárműben ülve a vezető oldali első ablakát teljesen letekerte, majd megkérdezte a terhelte, hogy van-e valami problémája vele. Ekkor a terhelte szidalmazni kezdte, majd legalább egy esetben kis-közepes erővel ököllel hirtelen szemtájkéon ütötte. A sértett a fenti bántalmazás során a bal oldali alsó és felső szemhéj 8 napon belül gyógyuló zúzódásos sérülését szenvedte el, mely kis-közepes, tompa, direkt erőbehatásra, ütés, öklölés során jött létre. K. I. sértett testi sértés vétsége miatt 2020. június 19-én joghatályos magánindítványt terjesztett elő.

A jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozat ellen a terhelte védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt a Be. 649. § (1) bekezdés a) pontjában írt felülvizsgálati ok bekövetkezésére való hivatkozással. Indokai szerint a bíróságok a büntető anyagi jog sérelmével állapították meg a terhelte büntetőjogi felelősségét a Btk. 339. § (1) bekezdésében meghatározott garázdaság vétségében, mert a bűncselekmény megvalósulásához szükséges három együttes (konjunktív) feltétel nem teljesült. A terhelte ítéleti tényállásban részletezett erőszakos magatartása nem volt sem kihívónan közösségellenes, sem pedig másokban megbotránkozás, riadalom keltésére alkalmas. Kétségtelen, hogy a terhelte a cselekmény elkövetésekor közterületen tartózkodott, hétköznapon, délelőtti órákban, amikor a forgalom is csekély volt. Erre tekintettel a védő kizártnak tartotta, hogy a cselekményt az arra közlekedő kívülálló személy észlelje, egyrészt annak rögtönös és rövid ideig tartó volta miatt, másrészt azért, mert a gépjármű utastere

szükségképp sötétebb, mint a környezete, így a belátási lehetőség is korlátozott. Ilyen körülmények között nem tartotta lehetségesnek a mások általi észlelésről, másokban megbotránkozás vagy riadalom keltésére való alkalmasságról beszélni. A tényállás alapján arra sem talált következtetési alapot, hogy a terhelte a közösségi érdekekkel való szembe fordulás vezetett, így a kihívó közösségellenességet sem látta megállapíthatónak. Indítványozta ezért, hogy a Kúria a jogerős ítéletet változtassa meg, és a terhelte az ellene garázdaság vétsége miatt emelt vád alól mentse fel.

A Legfőbb Ügyészség átiratában a felülvizsgálati indítványt részben törvényben kizártnak, részben alaptalannak tartotta. Álláspontja szerint a terhelte magatartás megbotránkozás, riadalom keltésére való alkalmasságának értelmezésével összefüggésben a védő tévesen hivatkozott az EBH 2019.B.5. számú döntésre. A Kúria határozata szerint a bűncselekmény megvalósulásához az szükséges, hogy az elkövetett cselekmény válthassa ki a megbotránkozást, vagy riadalmat, nem pedig a róla szóló tudósítás esetleges hatása. Ez az iránymutató döntés sem változtat azon a következtetéses bírói gyakorlaton, mely nem szabja feltételül a megbotránkozás, riadalom mint eredmény tényleges bekövetkezését. Az előbbieken okán a terhelte bűnösségének garázdaság vétségében történt megállapítását törvényesnek ítélte.

A Kúria megállapította, hogy a terhelte a sértett nyolc napon belül gyógyuló sérüléseket okozó megütésével erőszakos magatartást is tanúsított. Annál elmélyültebb vizsgálódást igényel, hogy az irányadó tényállásban leírt erőszakos magatartása kihívónan közösségellenes volt-e.

Az alapügyben eljáró elsőfokú bíróság e törvényi tényállási elem teljesülésének semmilyen indokát nem adta, míg a törvényszék végzése azzal érvelt, hogy a bántalmazás közterületen, a nyílt utcán, a nappali órákban történt, függetlenül attól, hogy a cselekmény rövid idő alatt zajlott le, és a sértett a személygépkocsi utasterében tartózkodott.

A közösség nyugalma abban az esetben sérül, ha a cselekmény a közösség számára is közvetlenül átélhető. Ennek megítélése során kiemelten fontos szempontként esik számításba: a cselekmény helyszíne, így, hogy arra közterületen, a nyilvánosság számára nyitva álló magánterületen, a közterületről is belátható magánterületen, esetleg zárt társasházban került sor, valamint az erőszakos magatartás kitartó tanúsítása, avagy egymozzanatos jellege. Mindemellett az elkövetés adott ügyre jellemző, példálózva is felsorolhatatlan egyedi körülményei is mérlegelést igényelnek, és ezek összhatásában dönthető el, hogy a konkrét esetben megvalósított erőszakos magatartás közösségellenessége kihívónak tekinthető-e, avagy sem.

A konkrét esetben a felsorolt szempontok mentén a terhelte erőszakos magatartása nem tekinthető kihívónan közösségellenesnek. A terhelte terhére ugyanis egymozzanatos cselekvőség róható, és az általa kifejtett erőszak – az indítványban írtakkal összhangban – a gépkocsi utasterében tartózkodó, azaz a közterületen tartózkodók számára – kifejezett figyelemfelhívás hiányában – neheztelten észlelhető sértetre irányult. Ez utóbbi korlátozó feltétel jelentősége az adott ügyben perdöntő. Ha ugyanis az erőszakos magatartást megelőzően a terhelte olyan magatartást tanúsít, amely a kívülálló szemlélő számára kifejezetten figyelemfelhívó hatással bír, úgy az észlelést gátló körülmények és az erőszakos cselekmény akár egyszeri erő kifejtésre

¹⁷ <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/124-nem-kihivoan-kozossegellenes-az-az-eroszakos-magatartas-amelyben-nem-kozossegi> (2024.03.02.).

szorító jellege mellett sem lehet szó a kihívó közösségellenesség hiányáról. A hosszan tartó hangos kiáltozás (például szidalmazás, fenyegetés), a megszokott és elvárt magatartástól elütő látványos, fenyegető gesztusok, az elkövető által magánál tartott, erőszakos magatartás tanúsítására, az erő kifejtés fokozására szolgáló tárgyak láttatni engedése a közösség figyelmének felkeltését eredményezi. A figyelemfelhívás nyomán pedig az ezt követő erőszakos magatartás környezet általi észlelése nem csupán lehetőség, hanem szükségszerű következmény, amely az elkövető számára is értelemszerűen felismerhető és belátható. Ha tehát az elkövető – akár egymozzanatú – erőszakos cselekményét kifejezett figyelemfelkeltés előzi meg, magatartásának kihívó közösségellenessége vitán felül áll.

E körben azonban az irányadó tényállás csupán annyit rögzít, hogy a terhelt „szidalmazni kezdte”, majd „hirtelen” ökölrel szemtájékon ütötte a sértettet. Ebből nem ismerhető meg, hogy a megelőző szidalmazás az utcán tartózkodó személyek számára észlelhető, hallható volt-e, mennyi időt ölelt fel, és a terhelt a szidalmazás megkezdéséhez képest mikor ütötte meg a sértettet; annál is inkább, mert a cselekmény „hirtelen” jellegéből a szidalmazás és az ökölütés közel egyidejűsége olvasható ki. Ilyen körülmények között az irányadó tényállásban szerepeltetett tények elégtelen következtetési alapul szolgálnak annak megállapításához, hogy a terhelt szidalmazásával előzetesen felkeltette és magára vont a közterületen tartózkodó személyek figyelmét, így biztosítva erőszakos cselekményének biztos észlelését, egyúttal a közösség nyugalmanak elkerülhetetlen megzavarását.

Az előbbiek tükrében az egymozzanatos, a közterületről potenciálisan látható, de kifejezett előzetes figyelemfelhívás hiányában korlátozottan észlelhető helyszínen (a gépkocsi utasterében) végbemenő erőszakos terhelti magatartás a közösségi elvárásokkal kétségek nélkül szembe fordult, de kihívónak nem tekinthető. Ekként az alapügyben eljáró bíróságok a büntető anyagi jog szabályainak megszegésével törvénysértően minősítették a terhelt cselekményét a terhére megállapított testi sértés vétségével alakai halmazában megvalósított garázdaság vétségéig is.¹⁸

e) A Kúria Bfv.III.1.186/2021/10. számú határozatában megállapította, hogy ha a sértettek a terhelt irányába nem fejtettek ki fizikai támadó magatartást vagy ilyen szándékú fizikai ráhatást (érintést, fogást), akkor a sértettek felszólító és megállást elérni kívánó magatartása nem merítette ki a jogos védelmi helyzet megállapíthatóságát megalapozó jogtalan támadás vagy az ilyenrel közvetlenül fenyegető veszély büntetőjogi fogalmát. Emiatt a garázdaság vétsége a vonatkozó ügyben megállapítható volt.

A döntés előzménye, hogy a járásbíróság 2019. június 11. napján jogerős büntetővégzésével a terhelttel szemben garázdaság és 2. rendbeli testi sértés vétsége miatt halmazati büntetésül 5 hónap fegyházban végrehajtandó szabadságvesztés-büntetést szabott ki azzal, hogy annak végrehajtását 2 év próbaidőre felfüggesztette. A jogerős ügydöntő határozatban megállapított tényállás a következő:

A terhelt 2018. december 18. napján, a délutáni órákban édesapjával együtt egy áruházban vásárolt, majd az üzletből

oly módon távozott, hogy 18 óra körüli időben az eladótérből az egyik üzemen kívüli kassza mellett található zárósorompón keresztül átugrott. Mindezt észlelte a terheltől mintegy 4–5 méterre álló biztonsági őr (sértett 1), aki odalépett hozzá és felszólította, hogy lépjen vissza az áruház eladóterébe, menjen a biztonsági kapuhoz, és ott hagyja el az áruházat. A terhelt ekkor közölte a biztonsági őrrel, hogy nem megy vissza, hanem azonnal a WC-re megy. A sértett ekkor követte a terheltet a vizesblokk felé, ahova időközben megérkezett a második biztonsági őr (sértett 2). A sértettek megpróbálták megállítani a terheltet, aki azonban ökölbe szorított kezét ütésre emelte a sértett 1 irányába. Ekkor sértett 2 megfogta a terhelt jobb kezét annak érdekében, hogy az ütést megakadályozza, azonban a terhelt sértett 2 irányába fordult, és őt a szabadon maradt kezével meglökte, amelynek következtében sértett 2 elesett. A terhelt ezután sértett 1 vállát a bal kezével meglökte, a másik, ökölbe szorított kezével pedig megütötte az arcát, azonban az ökle lecsúszott sértett 1 arcáról, így az ütés végül a vállát érte el, és ennek következtében megperdült a tengelye körül. A terhelt ezt követően bement a mellékhelyiségbe, a sértettek azonban a vizesblokk előtti területen megvárták őt, majd a biztonsági helyiségbe kísérték. A sértetteknek egyaránt 8 napon belül gyógyuló felületű sérülése keletkezett, amely miatt mindketten magánindítványt terjesztettek elő.

A bíróság jogerős, ügydöntő határozata ellen a terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt végszükség, illetve jogos védelmi helyzet megállapítása, és a terhelt felmentése érdekében. Indokai szerint a bíróság a tényállás megállapításakor figyelmen kívül hagyta a terhelt gyerekkora óta fennálló betegségét, mely szerint széklettartási panaszai vannak. A terhelt a betegsége miatt hirtelen fellépő székelési ingere alapján a leggyorsabban igyekezett a mosdóba jutni, míg a sértettek a távozását meg akarták akadályozni, holott közölte velük, nem vásárolt, beteg és a WC-re igyekszik. Semmi nem utalt arra, hogy bármit is ki akart volna vinni az üzletből, ezért a sértetteknek nem volt joga őt megállítani, a személyi szabadságát nem korlátozhatták volna. Erre figyelemmel a terhelt javára a végszükség megállapítható. Ezt meghaladóan a védő kifejtette, hogy ha nincs olyan tény, amelyből a vagyonőr közvetlenül arra következtethet, hogy a vásárló eltulajdonított valamit az üzletből, akkor tettenérés hiányában nemcsak fizikai kényszer nem alkalmazható, de még a csomag tartalmának bemutatására sem szólíthat fel. Amennyiben mégis megteszi, úgy két magánszemély közötti viszonyról van szó, tehát akár jogos védelem is megállapítható az őr fellépésével szemben. A védő álláspontja szerint a terhelt jogos védelmi helyzetben az őt ért támadással egyenértékű védekezést fejtett ki, emiatt sem lehetett volna a bűnösségét megállapítani.

A Legfőbb Ügyészség átiratában a felülvizsgálati indítványt részben törvényben kizártnak, részben alaptalannak tartotta. Indokai szerint a bizonyítékok értékelésének vitatása felülvizsgálat alapjául nem szolgálhat, az indítvány ezen részében törvényben kizárt, míg az indítványnak a büntethetőséget kizáró okok fennálltára hivatkozása nem alapos. Rámutatott, hogy a végszükség és a jogos védelem együttes fennálltára történő védői hivatkozás téves, mivel azok jogi alapja eltérő. Kifejtette, hogy az irányadó tényállás nem tartalmaz olyan tény, mely szerint közvetlen és másként el nem hárítható veszélyhelyzet állt fenn. Ennek hiányában a terhelt magatartása veszélyből mentő

¹⁸ <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/5-i-az-egymozzanatos-kozteruletről-potencialisan-lathato-de-kifejezett-elozetes> (2024.03.02.).

magatartásként nem értékelhető. Emellett az is megállapítható, hogy a terheltet nem érte sem intézett, sem közvetlenül fenyegető támadás. Jogtalan támadás hiányában a jogos védelmi helyzetre hivatkozni nem lehet, ezért a védő ezt célzó indítványa nem alapos. Mindezek alapján indítványozta, hogy a Kúria a jogerős határozatot hatályában tartsa fenn.

A Kúria megállapította, hogy a felülvizsgálati indítvány nem alapos. A Btk. 15. § e) és f) pontja szerint az elkövető büntethetőségét, illetve a cselekmény büntetendőségét kizárja vagy korlátozza a jogos védelem és a végszükség. Ugyanarra a cselekményre egyidejűleg azonban nem alkalmazhatók a szabályaik, mivel jogalapjuk eltérő, emiatt azok együttes érvényesülése nem lehetséges. Ekként a Kúria – a védő indítványának sorrendjében – külön vizsgálta a végszükség, illetve a jogos védelem fennálltára hivatkozás alaposágát.

Jelen ügyben a terhelt tekintetében a végszükség megállapításhoz szükséges törvényi feltételek nem állnak fenn. Az irányadó tényállás szerint ugyanis őt érintően nem alakult ki közvetlen veszélyhelyzet, annak hiányában pedig a végszükség megállapítása fogalmilag kizárt. Az a tény önmagában, hogy a terheltnek WC-re kellett mennie, nem teremtett jogi lehetőséget (megengedettséget) arra nézve, hogy az őt jogszerűen a végkijáráshoz irányító, majd fizikai ráhatás nélkül megállítani szándékozó sértett 1 irányába az öklöbe szorított kezét ütésre emelje, ezt követően az ütést megakadályozó másik sértettet meglökje, majd sértett 1-et is meglökje és ökölrel megüsse. Ez a terhelti magatartás nem a személyének egy másként el nem hárítható veszélyből való mentése, hanem egy olyan öntörvényű, erőszakos, illetve erőszakot kifejtő cselekmény volt, amely a közösségi együttélés szabályainak a nyílt semmibevételét mutatja. Ekként nem állapítható meg két olyan jogilag védett érdeknek az összeütközése, melynek során az egyiknek a védelme csak a másik megsértésével lehetséges, mivel a terhelt magatartása arra irányult, hogy a vele szemben jogszerűen intézkedő sértettek ellen – egyoldalúan – erőszakot (jogtalan támadást) alkalmazzon. Következésképpen a felülvizsgálati indítvány végszükség fennállására hivatkozó részében alaptalan.

A védő jogos védelmi helyzetre hivatkozásával kapcsolatban a Kúria a következőkre mutat rá: a jogos védelem – illetve az adott, bűncselekményt megvalósító magatartás jogszerűségének – kérdése akkor merülhet fel, ha már megindult, folyamatban levő jogtalan támadás vagy ilyenek a közvetlenül fenyegető veszélye leküzdésére irányul. Általános fenyegetettség érzése, valamely jogtalan támadás bekövetkezhetőségének távoli veszélye jogos védelmi helyzetet nem alapoz meg. Szintén objektív jellegű, de már tartalmi feltétel, hogy a jogtalan támadás (illetve annak közvetlen veszélye) az elhárítótól idegen legyen. A támadás ugyanis értelemszerűen célzott, egyoldalú – nem kölcsönös – és fizikai összeütközést kezdő magatartás. Jelen ügyben azonban ilyenről nincsen szó. A terheltet az áruházbán a biztonsági őr sértettek részéről nem érte jogtalan támadás, de nem állt fenn ilyen közvetlenül fenyegető helyzet sem. A sértettek a terhelt irányába nem fejtettek ki fizikai támadó magatartást vagy ilyen szándékú fizikai ráhatást (érintést, fogást). Így a sértettek felszólító és megállást elérni kívánó magatartása nem merítette ki a jogos védelmi helyzet megállapíthatóságát megalapozó jogtalan támadás vagy az ilyen közvetlenül fenyegető veszély büntetőjogi fogalmát. Ekként a felülvizsgálati indítvány a jogos védelmi helyzet

fennálltát állító részében is alaptalan. A tényállás szerint a terhelt támadólag lépett fel a sértettekkel szemben. A terhelt magatartása erőszakos és erőszakot kifejtő is volt. Az, hogy a tényállás szerint a terhelt támadólag lépett fel a sértettekkel szemben, és az öklöbe szorított kezét ütésre emelte, már önmagában erőszakos magatartás volt. Mindez független attól, hogy a célt tévesztő mozdulat által személy elleni erőszakot akkor még nem fejtett ki, mivel nem érte el a célzott sértettet. Ezt meghaladóan a magatartása azonban már erőszakot kifejtő volt, melynek eredményeként a sértettek egyaránt nyolc napon belül gyógyuló felületes sérülést szenvedtek el.

A terhelt magatartása kihívóan közösségellenes is volt, ezzel kapcsolatban a Kúria a következőkre mutat rá. Az alanyi oldalt illetően a kihívóan közösségellenes magatartást tanúsító garázda elkövető felismeri, hogy magatartása a közösség nyugalmanak feldúlására alkalmas, és tettét e közösségi érdek leplezetlen semmibevételével hajtja végre. Mindezt a konkrét ügyre vetítve: a terheltnek az áruházbán tartózkodó bármely személy számára észlelhető támadó fellépését kétséggkívül az együttélési szabályokkal való szembe fordulás jellemzi, amely felismerés a terhelt tudatában is megjelent. A magatartásában megnyilvánuló közösségellenesség kihívó jellegét az is mutatja, hogy bár „sértett 2” próbálta megakadályozni, hogy megüsse „sértett 1”-et, azonban a terhelt e fogásból kiszabadította magát, és újból (változatlanul) támadólag lépett fel e személyekkel szemben. Ez a magatartása a nyugalom helyreállítását célzó akaratot semmibe vette, egyidejűleg maga számára azt tudatosította, hogy fellépése a közösségi elvárással ellentétes. A terhelt cselekményét az áruházbán tartózkodó személyek láthatták, a mosdóhelyiség előtti tér a vásárlók számára nyitva álló terület. Így a terhelt által tanúsított és a közelben tartózkodó személyek által észlelhető erőszakos magatartás egyidejűleg vitathatatlanul alkalmas volt megbotránkozás (így felháborodás, megütkezés, megrökönyödés) vagy riadalom (így ijedtség, rémület, pánik) kiváltására.

Mindezen körülmények alapján a terhelt cselekménye tényállászerű, erőszakos és erőszakot kifejtő volt, a közösség nyugalma sértette, amely alkalmas volt megbotránkozás, riadalom kiváltására. Ekként a terhelt terhére rótt cselekmények minősítése és a vele szemben kiszabott büntetés is törvényes.¹⁹

f) A Kúria megállapította, hogy a garázdaság a társasház zárt, de a lakók számára nyitva álló és mások által is használt folyosóján is elkövethető, ha az a nagyobb létszámú lakókörösség nyugalmanak megzavarásával jár.²⁰

2. Az erőszakos magatartás mibenléte

Garázdaság esetében az erőszak személy és dolog ellen is irányulhat. A személy elleni erőszakos magatartást megvalósítja a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás, ak-

¹⁹ <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/284-ha-sertettek-terhelt-iranyaba-nem-fejtettek-ki-fizikai-tamado-magatartast-vagy-2024.03.02.>

²⁰ Kúria Bfv.II.1.450/2022/12. <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/4-garazdasag-tarsashaz-zart-de-lakok-szamara-nyitva-allo-es-masok-altal-hasznalt-2023.03.01.>

kor is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.²¹ A személy elleni erőszak tehát ebben az esetben is az emberi testre gyakorolt fizikai ráhatást jelent. Mindez megvalósul a passzív alany testének támadó szándékú megérintésével, függetlenül attól, hogy e támadás sérülést okoz-e vagy sem. Megjegyzem, az egykori Legfelsőbb Bíróság szerint az „erőszak” és az „erőszakos magatartás” nem azonos fogalmak, mivel utóbbi a testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést is felöleli.²² Egyes szerzők szerint ugyanakkor ezen álláspont vitatható, mert „egybemossa az erőszakos magatartás és a fenyegetés legális fogalmát, vagyis az erőszakos magatartás [...] – a Kúria szerint – magában foglalja a Btk. 459. § (1) bekezdésének 7. pontja által definiált fenyegetést is, amely értelmezés nyilvánvalóan *contra legem*.”²³

A nem támadó jellegű megfogás, megérintés nem tényállászerű tevékenység.²⁴ A személy elleni erőszak mindkét formája szóba jöhet, tehát mind a *vis absoluta*, mind a *vis compulsiva*. Mindezekre tekintettel garázdaságot valósíthat meg például az arculütés, a fellökés, az ütlegelés, a rugdosás, ha e tevékenységeket kihívó közösségellenesség jellemzi.²⁵

A dolog elleni erőszak dologra gyakorolt rendellenes fizikai ráhatás, amely rendszerint – bár nem szükségszerűen – állagsérelemmel jár. Nem feltétele viszont a nagyobb fizikai erőki-fejtés, illetve, hogy a dolog másnak a tulajdonában álljon. A dolog elleni erőszak megvalósulhat például egy üzlet berendezésének az összetörésével, kirakatok betörésével, autó viszapillantó tükrének letörésével vagy asztalok fellökésével.

Szemelvények a bírói gyakorlatból:

a) A Kúria egy ügyben kifejtette, hogy a garázdasághoz megkívánt erőszakos magatartás megállapításához nem szükséges valamely személy testét ténylegesen érintő erőszak.

E döntés előzménye, hogy C. városban 2012. évben az ott lakó roma, illetve a magyar lakosság között feszültség keletkezett azért, mert rendkívüli módon megszapordtak a vagyon elleni bűncselekmények. A terheltek közül az I. rendű, a II. rendű, a III. rendű, a IV. rendű, az V. rendű és a VI. rendű terheltek több más – részben ismeretlenül maradt – személy társaságában 2012. augusztus 18. napján az esti órákban a VII. rendű terhelte tulajdonát képező ingatlanon egy baráti bográcsozáson vettek részt. Ugyanezen az estén 22 óra körüli időben mind a hét terhelte, egy, az eljárás során rajtuk kívül ismeretlenül maradt mintegy 20-30 fős csoporttal együtt, akik hasonló ruházatot viseltek – jellemzően fekete nadrágot és bakancsot, fehér pólót, esetleg fekete mellényt – C.-ben a egy-séges akaratelhatározásukból eredően felvonultak, majd a felvonulás során a csoport tagjai az utcában lakó személyekben félelmet, riadalmat és megbotránkoztatást keltettek azzal, hogy a náluk lévő karikás ostort csattogtatták, petárdákat dobáltak, illetőleg hangosan kiabáltak az ott lakó roma lakosság felé. A csoport tagjai részéről többször kiabálva elhangzott, hogy „Meg fogtok halni, büdös cigányok. Menjetek vissza Indiába, nem vagytok magyarok”. Ezen fellépésük következtében személyi sérülés azonban nem keletkezett. A gépkocsizó járőr egy

25 fős civil ruhás sétáló csoportra lett figyelmes, mely csoportból egy főt, a II. rendű terhelte igazoltatás alá is vonták, aki azt mondta, hogy hazafelé tartanak.

Mivel a környező utcákban lakó roma személyekben a terheltek és társaik fentebb írt cselekménye félelmet keltett, rövid időn belül nagyobb, több tucat főből álló – pontosabban már meg nem határozható méretű – csoportosulás jött létre, amelynek tagjai az eljárás során a IX. rendű, a X. rendű, a XII. rendű, a XIII. rendű, a XIV. rendű, a XV. rendű, a XVII. rendű, és a XVIII. rendű terheltek voltak más személyek mellett. Ezen csoportosulás tagjai különböző eszközökkel, baseballütővel, kaszával, kapával és más tárgyakkal felfegyverkezve szándék-egységben, egymást segítve és támogatva, támadólag léptek fel a fentebb írt, az I–VII. rendű terheltekkel együtt vonuló csoporttal szemben, amelynek tagjai ezen kihívóan közösség-ellenes, erőszakos magatartást látva a helyszínről elmenekültek. A felfegyverkezve elkövetett, szándék-egységben megvalósuló erőszakos magatartás messzemenőig alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást és riadalmat keltsen és C. városban a köznyugalmat súlyosan megzavarta. A fenti cselekmények következtében személyi sérülés nem keletkezett.

A járőrök a helyszínre visszatérve, a P. utcában találták meg a csoportot, ahol már észlelték, hogy az ott lakó romák hangosan kiabálnak, csoportokba szerveződnek és kezükben különböző eszközökkel, lapáttal, kapával, deszkával, léccel az igazoltatás alá vont csoport irányába tartottak. A járőrök a csoportot körülfogva, őket igazoltatás alá vonták. Az eseményeket követően a rendőrhatalóság nagy erővel jelent meg, majd a köznyugalmat több nap alatt sikerült csak visszaállítani.

A tényállás szerint az elkövetési körülmények miatt az általános fenyegetettségi érzés, a jogtalan támadás bekövetkezésének csak távoli veszélye volt megállapítható, ez pedig a jogos védelem alkalmazására kétségkívül nem nyújtott alapot. Ezt támasztotta alá a járásbíróság megállapítása szerint a tényállás alapján az is, hogy a helyszínre küldött rendőr járőrök határozottan és szakszerűen léptek fel, a két csoport egymással közvetlen érintkezésbe sem került.

A jogerős határozatban megállapított tényállás adatai alapján – a védő érvelésétől eltérően – a XV. rendű terheltek felrótt cselekmény erőszakos jellege is megállapítható. A XV. rendű terhelte a helyszínen tartózkodott és aktív magatartást tanúsított annak a nagyobb létszámú csoportnak a tevékenységében, amelynek tagjai az élet kioltására is alkalmas eszközökkel megjelenve, egyidejűleg és közösen támadólag léptek fel a szemben álló csoporttal szemben. Ez a magatartás a „gárdisták” csoportja körében félelmet keltett, hiszen a helyszínről menekültek; őket a XV. rendű terhelte ütőeszközökkel felszerelt csoportja utcákon keresztül kitartóan kergette. Az, hogy az összecsapás és a tényleges személy elleni erőszak – testre irányuló támadó jellegű fizikai ráhatás – nem következett be, döntően az eredményes rendőri közbeavatkozásnak tudható be. Mindez azt jelenti, hogy a XV. rendű terhelte és társainak támadó jellegű cselekvése a fentiekben jellemzett, a testi épséget közvetlenül fenyegető erő alkalmazására irányuló kísérlet valamennyi tényállászerű ismérvét magán hordozta, amely csak azért nem fordult át testbántalmazásba, mert az alól a „gárdistáknak” meneküléssel sikerült magukat kivonni, illetve azt a rendőri kimentés megakadályozta. Az „erőszak” és az „erőszakos magatartás” nem azonos fogalom. Garázda-

21 Btk. 458. § (1) bekezdés 4. pont.

22 BH 2008.291.

23 BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor – SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös Rész* HVG-ORAC, Budapest, 2013. 547.

24 BH 1980.116.

25 BELOVICS–MOLNÁR–SINKU: i. m. 547.

ság megvalósításához az erőszakos magatartás tanúsítása is elégséges, ha a bűncselekmény megállapításának egyéb feltételei is megvalósultak.

Az együttesen fellépő csoport tagjai számára, valamint a felsorolt eszközök jellegére és tulajdonságaira figyelemmel – mely utóbbiak megfelelnek a Btk. 459. § (1) bekezdésének 6. pontjában írt törvényi feltételeknek – a csoportosan és felfegyverkezve elkövetés tényeit a tényállás hiánytalanul tartalmazza.

Kétségtelen tény, hogy a Btk. 459. § (1) bekezdés 4. pontja alapján erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására. A garázdaság bűncselekménye ugyanakkor nem minősül a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontja alapján személy elleni erőszakos bűncselekménynek. Ebből is megállapítható, hogy a garázdasághoz megkívánt erőszakos magatartás megállapításához nem szükséges személy testét ténylegesen érintő erőszak. Ennek megfelelően fejt ki a 34. BK vélemény indokolása, hogy a garázdaság elkövethető olyan erőszakos, támadó fellépéssel, amely még könnyű testi sértéssel sem jár. Az irányadó tényállás pedig pontosan tartalmazza a XV. rendű terhelt által elkövetett azon erőszakos, támadó fellépést, amely erőszaknak nem, hanem a garázdasághoz megkívánt erőszakos magatartásnak minősül. Nem lehet kétséges ugyanis, hogy a XV. rendű terhelt és garázdaságot megvalósító társai – egyébként – a tényleges tettelegességre felkészülve valósították meg erőszakos magatartásukat.

Következésképpen törvényesen minősítette a bíróság a jogerős határozatában a XV. rendű terhelt cselekményét társtettesként, csoportosan, köznyugalmat súlyosan megzavarva, felfegyverkezve elkövetett garázdaság büntettének.²⁶

b) A Kúria a Bfv.II.174/2017. számú jelentős ügyben megállapította, hogy a garázdaság nem személy elleni erőszakos bűncselekmény, ezért garázdaság miatt az elkövető kényszergyógykezelése nem rendelhető el.

E döntés előzménye, hogy az elsőfokú bíróság a terheltet az ellene 3 rendbeli garázdaság vétsége miatt emelt vád alól felmentette és egyúttal elrendelte a kényszergyógykezelését. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet helybenhagyta. Az ítélet ellen a megyei főügyészség nyújtott be felülvizsgálati indítványt a kényszergyógykezelés törvénysértő elrendelése miatt; annak mellőzése érdekében. Az indítványt a Legfőbb Ügyészség fenntartotta.

A Kúria a felülvizsgálati indítványt alaposnak találta. A Btk. 78. § (1) bekezdése alapján a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetőjének kényszergyógykezelését kell elrendelni, ha elmemüködésének kóros állapota miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni. A törvény e rendelkezése négy konjunktív (egyidejűleg érvényesítendő) feltételhez köti az intézkedés elrendelését, és ezért bármelyik feltétel hiányában esik a kényszergyógykezelés alkalmazhatósága.

A felülvizsgálat során irányadó tényállás alapján a terhelt cselekményei – nem vitatottan – 3 rendbeli garázdaság vétsége

gének minősülnek. A garázdaság valamennyi esetben személy elleni erőszak kifejtésével valósult meg. A Btk. 78. § fentebb már idézett (1) bekezdése szerint a személy elleni erőszakos (...) büntetendő cselekmény elkövetőjének a kényszergyógykezelését kell elrendelni az egyéb (konjunktív) feltételek együttes megléte esetén.

A személy elleni erőszakos bűncselekmények körét a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontja kimerítő (teljes körű, taxatív) felsorolásban határozza meg. Az ott felsorolt bűncselekmények között a garázdaság (Btk. 339. §) nem szerepel. Miután a Btk. 459. § (1) bekezdése úgy kezdődik, hogy „E törvény alkalmazásában:”, nem kétséges, hogy az azt követő pontokban foglalt értelmező rendelkezések hatálya – s közöttük a személy elleni erőszakos bűncselekmények körének meghatározása – a büntetőtörvény egészére kiterjed.

A fentiek alapján a Kúria tanácsulésen eljárva a támadott ítéletet annyiban változtatta meg, hogy mellőzte a kényszergyógykezelés elrendelését, egyebekben pedig hatályában fenntartotta.²⁷

3. A bűncselekmény immateriális jellegéről

A kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartásnak alkalmazni kell lennie arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. A megbotránkozás másnak az adott cselekménnyel kapcsolatos negatív értékítéletét fejezi ki, amely enyhébb esetben nemtetszéssel, súlyosabb esetben felháborodással jár. A riadalom szintén érzelmi megnyilvánulás, ami tartamában ijedtséget, félelmet jelent.

A garázdaság immateriális jellegű, ezért tényállásszerűségének nem feltétele, hogy a megbotránkozás vagy riadalom ténylegesen létrejöjjön. Elégséges, ha a konkrét cselekmény annak létrehozására az adott körülmények közepette alkalmas. Az alkalmasságot viszont objektív szempontok szerint kell megítélni. Nem az elkövető és nem is a cselekményét észlelők szubjektív értékítéletének van jelentősége, hanem annak, hogy a társadalom objektív megítélésére figyelemmel, az elkövetési magatartás alkalmas volt-e a megbotránkozás, illetve a riadalom keltésére. A cselekmény csak akkor minősülhet garázdaságnak, ha fennállt legalább lehetőség szintjén, hogy azt mások észleljék.²⁸ Ezért, ha az elkövetésről csak kevesen szerzhettek közvetlen tudomást, akkor az teljességgel alkalmatlan a köznyugalom veszélyeztetésére.²⁹ A szűk családi körben, nem nyilvános helyen elkövetett erőszakos cselekmények – amelyeket közvetlenül csupán néhányan észleltek – nem alkalmasak a köznyugalom megzavarására, ezért garázdaság megállapítását nem alapozzák meg.³⁰ Ugyanakkor az utcán elkövetett tettelegesség sem valósít meg minden esetben garázdaságot.³¹ Így ha valaki az éjszakai órákban egy elhagyatott közterületen mást feltűnően durva módon bántalmaz, a cse-

27 <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-kuria-bfvii1742017-szamu-jelentos-ugyben-hozott-hatarozatarol-garazdasag-nem> (2024.03.01.).

28 BH 2010.177.

29 BH 1982.501.

30 BH 1985.174.

31 BH 1989.183.

26 Tájékoztató a Kúria Bfv.I.980/2017. számú jelentős ügyben hozott határozatáról. <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-kuria-bfv9802017-szamu-jelentos-ugyben-hozott-hatarozatarol> (2024.03.01.).

lekmény nem alkalmas a köznyugalom megzavarására. A késő éjjeli órákban való elkövetés ellenére is alkalmas a cselekmény a köznyugalom megzavarására viszont, ha azt olyan közterületen követik el, ahol nem kizárt a lehetősége annak, hogy azt mások észleljék.³²

Ezenkívül – még ha megbotránkozás vagy riadalom keltésére is alkalmas – nem a közösségi együttélés szabályainak semmibe vételét jelenti, ha valaki az ellene irányuló jogtalan támadás elhárítása érdekében lép fel erőszakkal.³³

A Kúria Bfv.III.1.186/2017. számú jelentős ügyben hozott határozatának előzménye az alábbi tényállás volt: 2011. december 3-án 01 óra után kb. 15 perccel G. F. WC-re ment, míg H. G. sértett és Sz. F. a WC előtti területen tartózkodott, amelynek túloldalán a táncparkett volt, illetve attól a területtől lépcső vezetett a szórakozóhely VIP-részlegére. Miután Sz. F. is WC-re ment, H. G., aki ittassága miatt dülöngélt, véletlenül nekiment az ott tartózkodó I. rendű terhelteknek, aki erre meglökte a sértettet, melynek hatására a sértett leült a földre. Az I. rendű terhelte és az ott tartózkodó II. rendű terhelte ekkor a sértettet felemelték a földről, majd a felállított sértett nadrágját alsónadrágjával együtt egy mozdulattal lerántották, melynek következtében a sértett nemi szerve és feneké is láthatóvá vált. Ezt követően két oldalról megfogva őt a szórakozóhelyről kivezetették. A szórakozóhely bejáratánál lévő fóliásátoron kívülre vitték, majd ott elengedték és a szórakozóhelyre mindketten visszamentek [...].”

Az indítványban foglaltak szerint a terheltek azon magatartása, hogy erőfölényüket kihasználva fizikai ráhatással a sértett alsótestét lemeztelenítették és ilyen állapotban a nyilvános helyen végighurcolva vitték ki a szórakozóhely elé, nemcsak a sértett megalázásával, emberi méltóságának megsértésével járt, hanem alkalmas volt arra is, hogy az azt észlelőkben megbotránkozást keltsen. Az erőszakos formában megnyilvánuló közösségellenes magatartásnak nem kell közvetlenül személy ellen irányulnia, irányulhat akár dolog ellen is és nem kell szükség-szerűen állagsérelmet okoznia. Jelen esetben a fizikai erőhatásnak kitett tárgy a sértett nadrágja volt és annak két oldali megragadásával megvalósított lerántása annak ellenére, hogy a sértett testének közvetlen érintésével nem járt, a tárgyra irányuló, a sértett akarata ellenére történő erőszakos fizikai ráhatásnak minősül. A terheltek tehát olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsítottak, amely alkalmas volt arra, hogy az azt észlelőkben megbotránkozást keltsen, ezért megvalósította a társtettesként elkövetett garázdaság vétségét.

Az indítvány alapján a felmentő rendelkezés abban az esetben is törvénysértő, ha az adott elkövetési mód nem tekinthető a garázdaság törvényi tényállását megalapozó erőszakos magatartásnak. A terheltek cselekményei ugyanis a sértett emberi méltóságát sértő, társadalmilag és etikailag elítélendő olyan magatartás volt, amely kimerítette a tetteges becsületsértés vétségét.

Ezen cselekmény azonban magánindítványra büntetendő. A büntetőeljárás a terheltekkel szemben közbűntető cselekmény miatt folyt, a vád tárgyává tett eseménysor részét képezte és abba beleolvadt a magánvádas cselekményrész. Tekintettel azonban arra, hogy a bíróság a közbűntető cselekmény megvalósulását nem látta bizonyíthatónak, a tényálláson belüli – csak

magánvádra büntetendő – cselekmény vonatkozásában az arra jogosult nyilatkozatát be kellett volna szerezni.

Jelen ügyben a jogosult az elhunyt sértett hozzátartozója, akit azonban e körben nyilatkozattételre nem hívtak fel, így az ő oldaláról a magánindítvány megtételére nyitva álló határidő még meg sem kezdődött. A terheltek büntetőjogi felelősségének tetteges becsületsértés vétségében történő megállapíthatósága a magánindítvány kérdésében tett nyilatkozat függvénye, ezért e kérdéskörben az elhunyt sértett szüleit nyilatkozat megtételére kell felhívni.

A Legfőbb Ügyészség a fellebbviteli főügyészség felülvizsgálati indítványát fenntartotta és indítványozta, hogy a törvényszék és az ítéletábla határozatát a Kúria helyezze hatályon kívül és az elsőfokú bíróságot utasítsa új eljárásra. Az I. és II. rendű terhelte védői, valamint a terheltek a megtámadott határozatok hatályban tartására tettek indítványt.

A felülvizsgálati indítvány nem alapos. A garázdaság vétségét a Btk. 339. § (1) bekezdése alapján az követi el, aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg. A garázdaság bűncselekménye tényállási elem – erőszakos magatartás – hiánya miatt nem valósult meg, miként arra az ítéletábla indokolásában ki is tért. Az erőszakos magatartás két irányban nyilvánulhat meg valóban, így az lehet személy vagy dolog elleni. Az irányadó tényállás alapján azonban a terheltek cselekménye – a sértettől a ruházat lerántása – nem volt erőszakos, nem járt sem a sértett testének külön emiatt történő érintésével, de a sértett ruhadarabjai sem sérültek, így a dolog elleni erőszak sem merülhetett fel. A terheltek az egyébként jogszerű (kényszer)intézkedésüket, illetve a sértett kétségkívül kiszolgáltatott helyzetét használták ki a megszegényítésére. Ilyen körülmények mellett azonban ez legfeljebb tetteges becsületsértés megállapítására lehetett volna alkalmas egyéb törvényi feltételek fennállása esetén. Erre tekintettel a Kúria a megtámadott határozatokat hatályában fenntartotta.³⁴

4. A minősített esetekről

a) Csoportos elkövetés: csoportosan követik el a bűncselekményt, ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt.³⁵ A garázdaság csoportosan elkövetettnek minősül akkor is, ha három vagy több személy nem egymást támogatva, hanem egymással szemben állva vesz részt az elkövetésben,³⁶ azonban a csoportos elkövetés csak a szándékegységben cselekvők terhére állapítható meg.³⁷ Az elkövetők a garázdaságot ilyenkor is társtettesként valósítják meg, mert a szándék és az akarat-egység szempontjából csak annak belátása szükséges, hogy az egymással szembeni erőszakos cselekedetük közvetlenül és durván sértheti a közösség nyugalma. Nem zárja ki a garázdaság csoportosan elkövetettkénti minősítését az sem, ha az elkövetők egyike – halála miatt – nem vonható felelősségre.

³⁴ Tájékoztató a Kúria Bfv.III.1.186/2017. számú jelentős ügyben hozott határozatáról. <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-kuria-bfviii1862017-szamu-jelentes-ugyben-hozott-hatarozatarol> (2024.03.01.).

³⁵ Btk. 459. § (1) bekezdés 3. pont.

³⁶ 4/2007. BJE.

³⁷ BH 2013.36.

³² BH 1998.67.

³³ BH 2019.123.

A garázdaság csoportosan elkövettként minősítésének nem feltétele, hogy a kihívóan közösséggel, erőszakos magatartás ugyanazon sértettel szemben valósuljon meg. A csoportos elkövetés megállapítása indokolt, ha az elkövetők a garázdaság tényállási elemeit együttes cselekvéssel, ugyanazon a helyszínen kimerítették és az objektíve alkalmas volt a megbotránkozás vagy a riadalom keltésére.³⁸

b) A köznyugalom súlyosan megzavarva történő elkövetés: e minősítő körülmény eredmény, tehát az elkövetőt emiatt akkor is felelősség terheli, ha előidézése tekintetében csak gondatlanság terheli. A köznyugalom súlyos megzavarásához az szükséges, hogy a veszélyhelyzetből eredménnyé átalakult megbotránkozás vagy riadalom olyan méreteket öltön, ami az emberek nagy számát érinti, így például egy község vagy városnegyed lakóinak a nyugalomát, közhangulatát jelentős mértékben hátrányosan befolyásolja, illetőleg az említett szélesebb személyi körben az elkövető cselekménye pánikot vagy rémületet keltsen.³⁹ A község központi részében halált eredményező tömegverekedést kirobbantó elkövetők a garázdaság büntetést nemcsak csoportosan, hanem a köznyugalom súlyosan megzavarva követik el.⁴⁰

c) Fegyveres elkövetés: fegyveresen követi el a bűncselekményt, aki működőképes lőfegyvert, robbanóanyagot, robbantószer, robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készüléket tart magánál, vagy a bűncselekményt mindezek utánzatával fenyegetve követi el.⁴¹

d) Felfegyverkezve történő elkövetés: felfegyverkezve követi el a bűncselekményt, aki az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál.⁴²

e) A nyilvános rendezvényen történő elkövetés: nyilvános rendezvény – a gyűlés kivételével – minden olyan rendezvény, amely mindenki számára azonos feltételek mellett nyitva áll.⁴³ E minősítő körülmény megállapítása szempontjából nemcsak a rendezvény kezdő és befejező időpontja közötti cselekmény releváns, hanem az is, amely közvetlenül a rendezvényre belépés előtt vagy távozás után valósul meg.⁴⁴

A minősített esetekkel összefüggésben szükséges utalni az ún. ustawka jelenségére, amely szurkolói csoportok szervezett összecsapását jelenti, előre meghatározott szabályok szerint. Ilyen cselekmények esetén – elviekben – az a) és b) pont is megállapítható. A helyzet azonban „csalóka képet” mutat, mivel az ustawka keretében lebonyolított összetűzések – az interneten is közzétett videófelvevételek alapján – jellemzően nem közterületen történnek, a lakosság általi észlelés potenciális lehetőségét tehát a „szervezők” igyekeznek kizárni. Ilyen körülmények között viszont hiányzik a megbotránkozás vagy riadalom keltésére való (objektív) alkalmasság, ami egyben kizárja a tényállásszerűséget. Ne feledjük, a cselekmény csak akkor minősülhet garázdaságnak, ha fennállt legalább lehetőség szintjén, hogy azt mások észleljék.⁴⁵ Ha pedig az elkövetésről csak kevesen szerezhetnek közvetlen tudomást,

akkor az teljességgel alkalmatlan a köznyugalom veszélyeztetésére,⁴⁶ sőt az utcán elkövetett tettelegesség sem valósít meg minden esetben garázdaságot.⁴⁷ Ennek alapján leszögezhető, hogy a Btk. jelenlegi szabályozása ebben a tekintetben nem alkalmas a megfelelő mértékű szankcionálására, márpedig arra feltétlenül szükség lenne a védendő jogtárgy – lásd köznyugalom – kiemelkedő tárgyi súlya miatt. Ebben az esetben tehát egy olyan új típusú, a társadalomra feltétlenül veszélyes, szükségképpen büntetendő jelenségről van szó, amelyet a jogalkotó még nem tudott megoldani (mentségére szóljon az idő rövidsége).⁴⁸ Megjegyzem, az 1996. évi orosz Büntető Törvénykönyv 213. §-a külön nevesíti a huliganizmus törvényi tényállását, amely a közrend durva megszegését jelenti, s amely elkövethető személyek vagy dolgok elleni támadással, de akár fenyegetéssel is. A kódex külön kezeli a vandálist,⁴⁹ amelyet épületek elcsúfítása (minden bizonnyal főként a graffitikre gondolva), illetve a tömegközlekedésben vagy más nyilvános helyeken történő rongálás valósít meg. Észtországban a huliganizmus bármilyen szándékos magatartás, amely súlyosan sérti a közrendet, vagy ami nyilvánvaló tiszteletlenséget jelent a társadalom irányába.⁵⁰

5. A garázdaság szubszidiárius jellegéből fakadó halmazati és elhatárolási kérdések

A garázdaság szubszidiárius jellegéből következik, hogy nem állhat alaki halmazatban súlyosabban büntetendő cselekménnyel.

a) Bűnhalmazat létesül, ha az elkövető egy cselekménnyel a garázdaság, valamint a testi sértés vagy a rongálás törvényi tényállását is megvalósítja, feltéve, hogy a testi sértés vagy a rongálás büntetési tétele nem súlyosabb, mint a garázdaságé.⁵¹ Előfordulhat ugyanis a garázdaság olyan elkövetése, hogy azal egyidejűleg más bűncselekmény nem valósul meg, mert a személy elleni erőszakos magatartással elkövetett garázdaság a könnyű testi sértés okozását nem szükségszerűen foglalja magában. Ebből következik, hogy ha a garázdaságnak ilyen eredménye van, a könnyű testi sértés és a garázdaság vétségét halmazatban kell megállapítani. Garázdaságot is megvalósító súlyos testi sértés esetén halmazatról nem lehet szó, mert az utóbbi súlyosabban büntetendő, mint a garázdaság vétsége, és így csak a súlyos testi sértés büntetése állapítható meg. Ez azonban nem vonatkozik a garázdaság minősített eseteire. A minősített garázdasággal a nem súlyosabban büntetendő testi sértés elleni bűncselekményt halmazatban meg kell állapítani.

b) Nem lehet szó a garázdaság és a tetteleges becsületsértés halmazatáról, a tetteleges becsületsértés elkövetési változatait ugyanis a garázda jellegű, erőszakos magatartás szükségszerűen magában foglalja.⁵²

A Kúria gyakorlata alapján más személynek sérülés okozására

38 BH 2000.94., BH 2003.309.

39 BH 1993.407.

40 BH 1996.515.

41 Btk. 459. § (1) bekezdés 5. pont.

42 Btk. 459. § (1) bekezdés 6. pont.

43 A gyűlés: a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó gyűlés [Btk. 459. § (1) bekezdés 24. és 24a. pontok].

44 BH 2013.207.

45 BH 2010. 177.

46 BH 1982. 501.

47 BH 1989.183.

48 BÉRCES Viktor: A futball-huliganizmus visszaszorításának jogi eszköztára. *Jogelméleti Szemle*, 2017/1. 9–10.

49 214. §.

50 NAGY: i. m. 80–81.

51 34. BK vélemény.

52 BELOVIC-S-MOLNÁR-SINKU: i. m. 549.

tipikusan nem alkalmas tárggyal (például tojással) megdobása tetteges becsületsértést valósíthat meg. A nyilvános helyen elkövetett tetteges becsületsértés – ha az elkövetés módja folytán kihívóan közösségellenes – garázdaság megállapítására lehet alkalmas, ezért vizsgálni kell, hogy e bűncselekmény konjunktív feltételei (kihívóan közösségellenes, erőszakos, megbotránkoztatásra, illetve riadalomkeltésre alkalmas) hiánytalanul megvalósultak-e. A garázdaság bűncselekményi alakzatához tényállási elemként megkívánt „erőszakos magatartást tanúsít” fordulata megvalósul a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatással, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.

Az ítélezési gyakorlat a tetteges becsületsértés vétségének elbírálása körében általában e bűncselekménynek minősíti másnak leöntését, leköpését, amely alkalmas lehet a becsület csorbítására. Ha a tetteges becsületsértés során alkalmazott erőszakos magatartás egyéb tényállási elemekkel párosul – kihívóan közösségellenesség, megbotránkoztatásra, illetve riadalomkeltésre alkalmasság – és súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, akkor a tetteges becsületsértés vétsége beolvad a garázdaság vétségébe, így az utóbbi, közvéderre üldözendő bűncselekmény valósul meg. Így a nyilvános helyen tettegesen elkövetett becsületsértés esetén az iratokat az ügyész részére kell megküldeni, ha a cselekmény kirívóan közösségellenes volt.⁵³

c) Ha a garázdaságot dolog elleni erőszakos magatartással követik el és ez utóbbi csak szabálysértés valósít meg, a garázdaság mellett a rongálás szabálysértésének a megállapítására szintén nem kerülhet sor.⁵⁴ A dolog elleni erőszakos magatartás fogalmába ugyanis a csekélyebb károkozás, jelentéktelen állagsérelem beletartozik. Ha azonban a rongálásban megnyilvánuló, erőszakos magatartás kisebb kárt okoz, továbbá, ha a szabálysértési értékhatárt meg nem haladó kárt okozó rongálást a garázdaság elkövetője bünszövetségben valósítja meg, vagyis ha a rongálás bűncselekmény, a garázdasággal halmazatban a rongálás vétségét meg kell állapítani. Az ilyen léptékű rongálás ugyanis már nem szükségszerű velejárója a garázdaságnak, ugyanakkor a garázdasággal megvalósult rongálás vétségének büntetése nem súlyosabb a garázdaság vétségének büntetésénél. A garázdaság minősített esetei mellett szintén sor kerülhet a garázdaságnál nem súlyosabban büntetendő minősített rongálás halmazatban történő megállapítására.⁵⁵

d) Ha az elkövető a garázda, erőszakos magatartás tanúsításától függetlenül, vagy azzal bizonyos időbeli és térbeli összefüggésben ugyan, de mégis elkülönülten valósít meg más bűncselekményt, az anyagi halmazat szabályai az irányadók, vagyis a garázdaság bármely súlyosabban és enyhébben büntetendő bűncselekménnyel halmazatban állhat.⁵⁶

e) A garázdaság büntette anyagi halmazatban állhat a közlekedés biztonsága elleni büntettel,⁵⁷ valamint a magánlaksértés vétségével.⁵⁸

f) A Kúria a Bfv.II.1594/2015/7. számú döntésében megállapította, hogy a garázdaság és a zaklatás alaki halmazata kizárt. E döntés előzménye, hogy a járásbíróság a jogerős ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki 2 rendbeli – ebből 1 eset-

ben folytatólagosan elkövetett – garázdaság vétségében és zaklatás vétségében. Ezért őt – halmazati büntetésül – pénzbüntetésre ítélte.

A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a Legfőbb Ügyészség nyújtott be felülvizsgálati indítványt a terhelt javára, arra hivatkozással, hogy a terhelt bűnösségének megállapítására a zaklatás vétségében a büntető anyagi jog szabályainak a megsértése miatt került sor.

A Kúria a garázdaság és a zaklatás bűncselekményének alaki halmazatát megvizsgálva abból indult ki, hogy amennyiben azok elkövetési magatartása fedi egymást, illetve azonos, akkor ugyanazon cselekmény csak egyetlen bűncselekményt valósíthat meg, egyetlen bűncselekményként minősülhet. S a zaklatás csak akkor valósul meg, ha ugyanaz a cselekmény súlyosabban büntetendő bűncselekménynek nem minősül. Ha tehát az adott cselekmény (például) a két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő garázdaság vétségének minősül, akkor ugyanez a cselekmény nem minősülhet egy másik bűncselekménynek, még annak részselekményeként sem. A Kúria a megtámadott határozatot megváltoztatta és a terheltet az ellene zaklatás vétsége miatt emelt vád alól felmentette.⁵⁹

g) A garázdaság annak ellenére egyrendbeli bűncselekmény, hogy az erőszakos magatartással bűnhalmazatban megvalósított testi sértés többrendbeli.⁶⁰

h) Bűnhalmazatot kell megállapítani, ha a kifosztás elkövetői az elvételt megelőzően garázdaságot is megvalósítanak.⁶¹

i) A közösség tagja elleni erőszak és a garázdaság elhatárolásával kapcsolatban a Kúria Bfv.I.1.722/2016. számú jelentős ügyben meghozott határozatának előzménye az alábbi tényállás volt: az erősen ittas terheltek a vendéglátóhelyről való távozásuk után, egy padon ülve figyeltek fel a fekete bőrű, elefántcsontparti állampolgárságú, Magyarországon oltalmazottként tartózkodó sértettre, aki gyalogosan igyekezett B.-n az ún. kisvasútállomás felé. A terheltek a sértett borszíne, illetve faji, nemzeti hovatartozása miatt útját állták, és ezért intézték felé a „Black man, go back to Africa! Here is Hungary, not Africa!” Ezt követően ütötte pofon őt az I. rendű terhelt, akinek az újabb ütése a sértett felemelt karját, a harmadik ütés pedig a halántékát érte. A kitérni igyekvő sértettet elé állva akadályozták továbbhaladásában, aki végül visszafordult és a K. utcán elfutott. A terheltek követték őt, majd látszólag felhagytak az üldözésével, de amikor a sértett ismét a vasútállomás felé indult, – ekkor már az esetleges további támadás elhárítása érdekében egy másfél méteres kerítésléccet magához véve – az I. rendű terhelt lesből mögé került és megütötte őt. A védekező sértett a faléccel az I. rendű terhelt bal kezének ún. kisujját eltörte, illetve a bal lapockáján hámozsolásos sérülést okozott. Végül az erőfölényben lévő I. rendű terhelt elvette tőle a faléccet, a sértett pedig a vasútállomás felé elfutott. Az eseményeknek ez a része helytálló értékelést nyert az ítéletben, e sértett sérelmére az I. és a II. rendű terhelt bántalmazással elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntetést valósította meg.

A közösség tagja elleni erőszak büntette más bűncselekményekhez, így a garázdasághoz, tetteges becsületsértéshez, kény-

53 71. BK vélemény.

54 BH 2013.B.12.

55 BELOVICS–MOLNÁR–SINKU: i. m. 549.

56 BH 1988.302.

57 BH 1986.223.

58 BH 1985.291.

59 <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-bfvii159420157-szamu-elvi-dontesrol-garazdasag-es-zaklatas-alaki-halmazata-kizart> (2024.03.01.).

60 BJD 9112.

61 BJD 9114.

serítéshez képest speciális vagy kiemelt tényállás. Az emeli ki ebből a bűncselekményi körből, hogy a cselekmény indítéka, motívuma a passzív alany valamely csoporthoz tartozása (gyűlölet- vagy előítéletességi motívum). A garázdaságszerű, a bántalmazó vagy a kényszerítő jellegű magatartások helyes jogi minősítése szempontjából a cselekmény motivációjának van jelentősége. A motívum megállapítása az alany elkövetéskori konkrét tudattartalmának feltárásával történik, az a történeti tényállás értékelésével kialakított jogi következtetés.

A motívumra vagy annak hiányára általában az elkövető kijelentéseiből, annak indulati töltéséből, a kijelentést kísérő cselekvésből vonható következtetés. Vizsgálni kell, hogy a cselekvőség konkrét személy által előidézett sérelemre adott válaszreakció, tehát a sérelem megtorlása-e.

A közösség tagja elleni erőszak szempontjából releváns motívum nem feltétlen mutat teljes megfelelést a cselekmény konkrét kiváltó okával. Az események során újonnan feltámadt motívum (az adott ügyben az I. rendű terhelte ért sérülés, a bal kéz kisujjának törése) mellett az eredeti indíték (a sértett bórszíne miatti előítéletesség) dominanciája nem enyészett el, hanem az mindvégig fennmaradt. Az elhangzottak: „Meg mertél ütni? Eltörted az ujjamat! Megdöglesz!” nem értékelhető másként, mint ami az eredeti, gyűlölet vezérelt motívum megerősödése mellett keletkezett.

Az irányadó tényállás szerint, miután az I. rendű terhelte a sértettől elvette az őt ért bántalmazás során használt léceket, a sértett után indult, ekkor a K. utcában ismét csatlakozott hozzá a II. rendű terhelte, akinek elmesélte a vele történeteket, megmutatta a dagadó kisujját és a hátát is fájlalta. Az I. rendű terhelte ért bántalmazás miatti felháborodásukban mindketten a vasútállomás felé indultak, hogy a sértettet kérdőre vonják. A felüljáró lépcsőjéről meglátták a sértettet, ezért felé indultak. Ezt észlelték a peronon a guineai állampolgárságú S. M., feleségével, az eritreai állampolgárságú M. L. és négy hónapos kisgyermekükkel, valamint a somáliai állampolgárságú N. S. R. együtt, akik a sértettel beszélgettek, ezért a csomagjait hátrahagyva elfutottak a peronról.

A terheltek közül az I. rendű terhelte az elszaladó sértett után indult, míg a II. rendű terhelte dühében a hátrahagyott csomagot széttepte, míg a benne lévő ruhanemű a sínnek közé szóródott. A sín pályán, majd az elválasztó korláton átugrott sértett az I. rendű terhelte utolérte, „meg mertél ütni? eltörted az ujjamat! megdöglesz!” felkiáltásokkal a kezében lévő, kerítésléccel több esetben megütötte a sértettet, melynek során a léce több darabra szétesett. Az ekkor odaérő II. rendű terhelte bekapcsolódott a bántalmazásba, a sínnek között fekvő sértettet többször megrúgta. A vérző fejsérülést szenvedett, rövid időre az eszméletét is elvesztő sértettet a terheltek előbb a peronra emelték, majd ismét a sínnek közé fektették, de végül a „nem vagyunk mi gyilkosok!” felkiáltással a peronra felrakták. A sértettet ért bántalmazás következtében elszenvedett sérülések gyógytartama külön-külön és összességükben is nyolc napon belüli volt. A jobb szemöldöktájék repesztett sebzése, a szemgolyót ért hasonló erejű ütés nyolc napon túl gyógyuló sérülés előidézésére is alkalmas volt. A fekvő sértett közelében a felüljáró aljánál leültek, ahol a kikerülő rendőrök elfogták és előállították őket.

Az irányadó tényállás szerint a sértett feltartóztatása, üldözése, majd bántalmazása –, ami B.-n 2013. október 26-ról 27-re virradó éjjel a K. téren kezdődött, a K. utcában folytatódott,

majd a vasútállomáson ért véget – folyamatos volt és nem szakadt meg. A cselekmény kezdetén mindkét terhelte együtt jelen volt, abban részt vett, még akkor is, ha az üldözés során a II. rendű terhelte kissé lemaradt, és ezért a sértettnek az I. rendű terhelte szemben védekező, testi épséget sértő magatartását nem észlelte. A cselekményegységet nem szakította meg az sem, hogy a terheltek látszólag felhagytak a sértett üldözésével, majd az I. rendű terhelte hátulról rátámadt, amikor pedig a sértett futva elmenekült, végül a vasútállomáson – ekkor már további négy színes bőrű személy társaságában – is rátámadtak. A sértett esetében a bántalmazás eredeti motívuma mindvégig fekete bórszíne volt. Az itt elhangzottak: „Meg mertél ütni? Eltörted az ujjamat! Megdöglesz!” nem értékelhető másként, mint, ami az eredeti, gyűlölet vezérelt motívum megerősödése mellett keletkezett.

A közösség tagja elleni erőszak büntettét bántalmazással megvalósító rész-cselekménynél annak nincs jelentősége, hogy ehhez a motívumhoz a rész-cselekmények során milyen további motívumok – harag, bosszú, szégyenérzet stb. – társultak. A rész-cselekvőségekből összetevődő bűncselekmény közös jellemzői voltak – miként arra az indítvány előterjesztője is hivatkozott –, hogy azok egységes akarathatározásból fakadtak, ugyanannak a bűncselekménynek a törvényi tényállásába illeszkedtek, az egyik sértett személy mindvégig azonos, ehhez később további négy sértett kapcsolódott, a különböző elkövetési magatartások kifejtése szoros térbeli kapcsolatban állt, azok időben egybeeső jellegűek voltak és ugyanazon eredmény előidézését célozták. A sértettek sérelmére megvalósított cselekmények közötti különbség csupán abban jelentkezik, hogy a sértettet bántalmazták is, míg a többi sértett esetében olyan kihívóan közösség ellenes magatartást tanúsítottak, amely alkalmas volt az adott csoport tagjaiban riadalom keltésére.

Tévedett tehát az elsőfokú bíróság, amikor a vasútállomáson történeteket társtettesként elkövetett garázdaság büntettének minősítette és a terhelteket a társtettesként, felfegyverkezve, bántalmazással elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntette miatt emelt vád alól felmentette.⁶²

j) A Kúria Bhar.III.1.420/2021/13. számú jelentős ügyben meghozott határozata arra mutatott rá, hogy a garázdaság a hivatalos személyek által, hivatali eljárások során is elkövethető. Az ügyben a vádlott visszaélt rendőri mivoltával és hivatali helyzetével, amellyel hatalmi helyzetét hangsúlyozta, célja a megfélemlítés volt, az adott közlekedési szituációban a hatalmi fellépésétől tekintélyt remélt. Mindez pedig nem a közhatalom gyakorlása, hanem hatalmaskodás, a személyes cél, a jogtalan előny érdekében való cselekvés volt. A büntetőfékezés mint közlekedési magatartás (szabályszegés) az érintett gépjármű vezetője, utasai életének, testi épségének közvetlen veszélyeztetésére alkalmas. Valójában egy közlekedési konfliktushelyzet szándékos kiprovokálása, amely az elkövető szabályok felett álló öntörvényűségét jelzi, agresszivitásának közlekedési szituációkban való megnyilvánulását jelenti. A vádlott e közlekedési és garázda jellegű cselekményeit rendőrként, hivatalos személyként valósította meg, vagyis olyan cselekményeket követett el, amelyek megakadályozása, az ezek

62 <https://kuria-birosag.hu/hu/sajto/tajekoztato-kuria-bfvi17222016-szamu-jelentos-ugyben-hozott-hatarozatarol> (2024.03.02.).

elleni fellépés éppen hivatásából fakadó. Ilyen esetben súlyosabb büntetés kiszabása indokolt.⁶³

6. Speciális megoldások nemzetközi viszonylatban: az elkövető magatartásának szubjektív bírói mérlegelését lehetővé tevő szabályok

Egyes büntető törvénykönyvek esetében megfigyelhető, hogy a jogalkotó az általánosan alkalmazott tényállási elemeken túlmenően (például erőszak, riadalomkeltésre való alkalmasság) további kritériumokat is meghatároz a tényállásszerűség feltételeként. E körben sokszor olyan nehezen megragadható kifejezésekkel találkozunk, mint az elkövető „cinikussága”, „tiszteletlensége”, vagy éppen „szemtelenége”. Megjegyzem, a hazai Btk.-ban igen nehezen lenne elképzelhető efféle szabályozás, ráadásul e megoldással a jogalkotó a bírák értékelő-mérlegelő tevékenységét is igen megnehezítené.

Szemelvények egyes büntetőködexeiből:

a) Az ukrán Btk. alapján a garázdaság a köznyugalom olyan súlyos megsértését jelenti, amelynek során az elkövető különösen szélsőséges és cinikus módon fejezi ki a társadalmi rend elutasítását.

b) Lettorszában az követi el a garázdaságot, aki súlyosan megsérti a közrendet azzal, hogy nyilvánvalóan nem tiszteli a társadalmat, figyelmen kívül hagyja és megsérti a társadalmi együttélés alapvető szabályait, zavarja az emberek nyugalomát, illetve az állami szervezetek, vállalkozások működését.

c) A horvát Btk. garázda cselekményként szabályozza azt, ha az elkövető nyilvános helyen erőszakosan, másokat megfélemlítő, szemtelen módon viselkedik.

d) Németországban az követi el a köznyugalom megzavarását, aki mint elkövető, felbújtó vagy tettetárs részt vesz személy vagy tulajdon elleni erőszakos cselekményben, vagy más személyt azzal fenyeget, hogy erőszakos bűncselekményt fog elkövetni, és ezt olyan csoport tagjaként követi el, amelynek magatartása veszélyezteti a közrendet, illetve aki arra biztatja a tömeget, hogy ilyen cselekedetet vigyen véghez.

e) Kaliforniában a köznyugalom megzavarására alkalmas erőszak alkalmazása, illetve az ennek elkövetésével való fenyegetés büntetendő egy évig terjedő börtönnel vagy pénzbüntetéssel, ha megvan a lehetőség az azonnali elkövetésre, és a cselekményt két vagy több személy együttesen hajtja végre. A szabályozás érdekessége, hogy a tényállás megállapítja, miszerint a köznyugalom megzavarása bármely zárt helyen bekövetkezhet, és egyúttal fel is sorol ilyen helyeket (állami börtön, megyei börtön, kemping, diákszálló, ifjúsági tábor).

f) Hollandiában az követi el a garázdaságot, aki követet vagy egyéb tárgyakat dobál más tulajdonában álló területre, zavaró hangokat hoz létre (mint például lövés, robbanás), a közlekedési eszközök szirénáját nem megfelelő módon használja, vagy az utcákon, köztereken nem megfelelő magatartást tanúsít.

g) A svéd Btk. azon elkövetési tárgyakat sorolja fel, amelyek ellen a garázda jellegű – akár csak verbális – cselekmények kimerítik a bűncselekmény fogalmát. Eszerint a törvényi tényállást az valósítja meg, aki erőszakos cselekményekkel, hangoskodással, vagy ezekhez hasonló eszközökkel zavar, vagy megpróbál zavarni vallási szertartást, esküvőt, temetést vagy ezekhez hasonló rendezvényeket, bíróság vagy egyéb központi vagy helyi hivatalos szerv működését, vagy közösségi összejöveteleket.

h) Finnországban az követ el garázda jellegű bűncselekményt, aki – ha súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg – hangoskodással vagy más hasonló módon zavarja a nyilvános helyen zajló hivatalos eseményeket, kulturális vagy sportrendezvényeket, tömegközlekedési eszközöket, a véleménynyilvánításnak teret adó eseményeket, hivatalban, irodában, gyárban vagy más hasonló helyeken folyó munkát.⁶⁴

7. Záró gondolatok

A garázda jellegű cselekmények szankcionálására nemzetközi szinten elsősorban a kihágási-szabálysértési jog keretein belül kerül sor. Ezzel együtt, minden EU-tagállamban kihívást jelent a szabálysértési, illetőleg bűncselekményi kategória (normatív) elhatárolása. Egyes országokban a jogalkotó lényegében „szabad kezét ad” a jogalkalmazó számára, mivel a tényállásszerűség feltételeként csak olyan általános elemek vizsgálatát kívánja meg, mint például a társadalmi rend elutasítása, a közrend durva vagy súlyos megsértése, vagy éppen a nyilvánvaló tisztelenség tanúsítása. E szabályozás nem tűnik jó megoldásnak, mivel egyrészt önkényes, másrészt ellentmondásos ítélezéshez vezethet.

Olyan megoldás is ismert, amelynek során a jogalkotó nem taxatív, hanem pusztán exemplifikatív jelleggel sorolja fel a garázda elkövetés megállapítására okot adó magatartásokat. Mindez azonban meglehetősen aggályos a „nullum crimen sine lege elv” érvényesülése szempontjából.

A legjobb verzió az a tűnik, amikor a jogalkotó nemcsak a szóba jöhető élethelyzetek sokaságára, hanem a törvényi tényállás egyértelmű alkalmazhatóságára is törekszik. Ennek alapján minden olyan szabályozás támogatható, amelyben a normaszöveg relatíve pontosan körülírható, egyúttal bizonyítható tényállási elemeket határoz meg (például erőszakos magatartás, csoportos elkövetés). Ezen elvárásnak a Btk. szabályrendszere – jelen állás szerint – megfelel.

⁶⁴ „A törvény továbbá büntetni rendeli azt is, aki tárgyak hajigálásával, irodák, üzletek vagy más hasonló helyiségek telefonon hívogatásával, vagy más hasonló módon okoz zavart, illetve jogellenesen eltávolít vagy megromlalt olyan nyilvános táblákat, hirdetések, amelyek az állampolgárok tájékoztatását szolgálják. Végül e körbe sorolja a törvény tömegközlekedési eszköz, lift vagy más szerkezet hamis riasztást okozó használatát is.” In: NAGY: i. m., 80–83.

⁶³ <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/173-i-vadlott-visszaeltrendori-mivoltaval-es-hivatali-helyzetével-amellyel-hatalmi> (2024.03.02.).